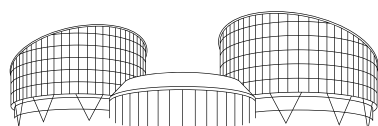
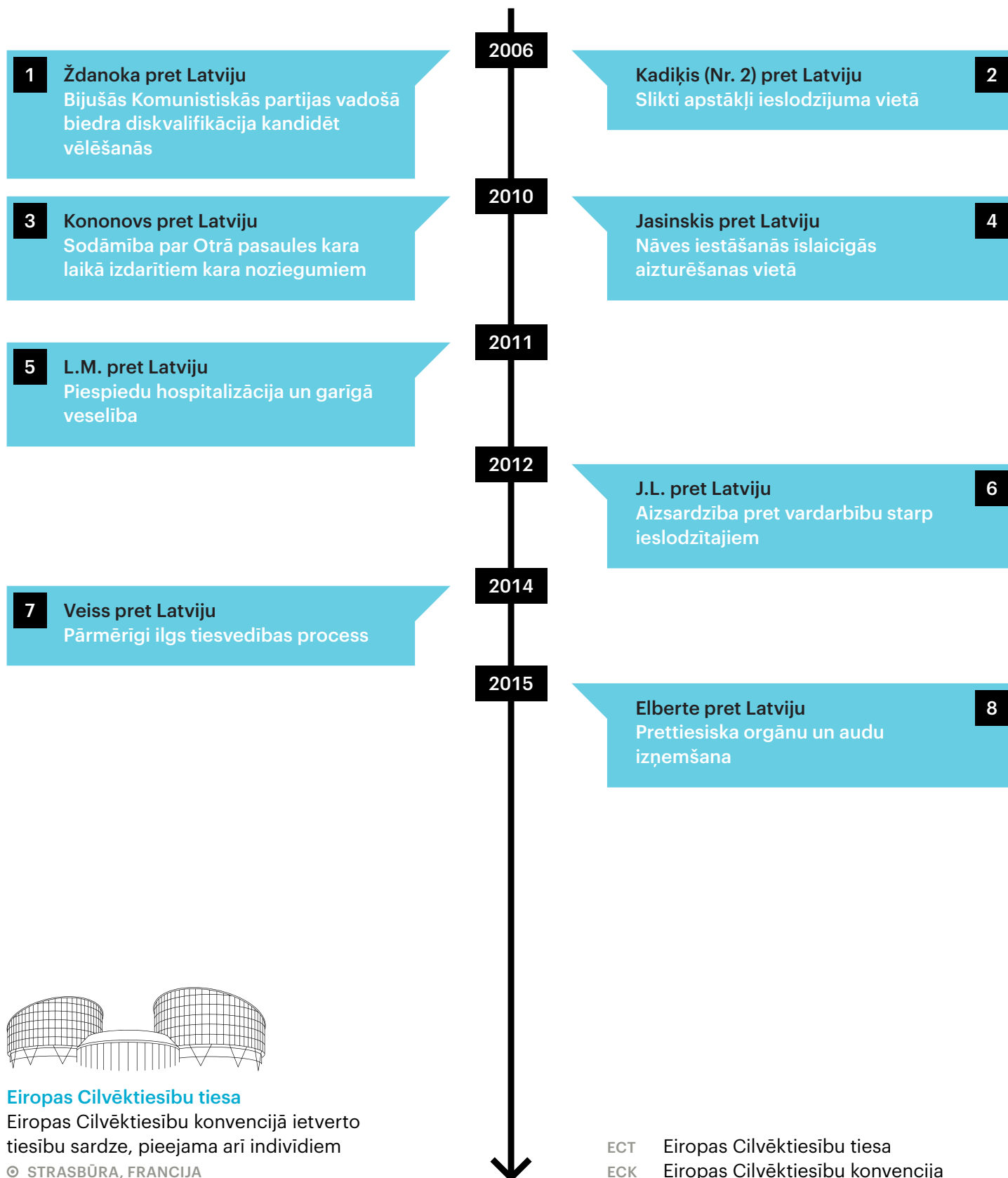

Infografika

Nozīmīgākās Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietas: Latvija

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

Eiropas Cilvēktiesību konvencijā ietvertu tiesību sardze, pieejama arī indivīdiem

© STRASBŪRA, FRANCIJA

ECT Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ECK Eiropas Cilvēktiesību konvencija

Ždanoka pret Latviju

ECT 58278/00

2006. GADA 16. MARTS

Bijušās Komunistiskās partijas vadošā biedra diskvalifikācija kandidēt vēlēšanās

ECK 3. PROTOKOLA 1. PANTS

Tiesa neuzskatīja, ka likumā noteiktais ierobežojums, kas liedz kandidēt uz vietu parlamentā personām, kuras "aktīvi piedalījušās" Latvijas Komunistiskās partijas darbībā pēc līdzdalības neveiksmīgajā valsts apvērsumā 1991. gada sākumā līdz partijas likvidācijai, ir patvaļīgs vai nesamērīgs.

Latvijas Komunistiskā partija (LKP) tika atzīta par antikonstitucionālu un 1991. gada septembrī tika likvidēta, pamatojoties uz tās līdzdalību divos valsts apvērsuma mēģinājumos pārejas periodā — 1991. gada 13. janvārī un 1991. gada augustā. Latvijas parlaments 1994. un 1995. gadā pieņēma divus likumus attiecīgi par pašvaldību un parlamenta vēlēšanām, kuros bija noteikts, ka personas, kas aktīvi piedalījušās LKP darbībā pēc 1991. gada 13. janvāra, kad notika pirmais šīs partijas atbalstītais valsts apvērsums, nevar kandidēt vēlēšanās. Prasītāja mēģināja kandidēt 2002. gada parlamenta vēlēšanās kā neatkarīga kandidāte, taču viņu neregistrēja, pamatojoties uz viņas dalību LKP un atbalstu pēc 1991. gada 13. janvāra. Tiesas Lielā palāta nekonstatēja vēlēšanu tiesību pārkāpumu. Tiesa paskaidroja, ka apstrīdētais ierobežojums ir jāvērtē, ņemot vērā ļoti īpašo vēsturiski politisko kontekstu un nepieciešamību aizsargāt jaunizveidoto demokrātisko kārtību, kā rezultātā valstij šajā ziņā ir plaša rīcības brīvība. Izvērtējot 3. protokola 1. panta prasības, Tiesa konstatēja, ka likumā noteiktais ierobežojums skaidri un precīzi definē to personu kategorijas, uz kurām tas attiecas. Tiesiskais regulējums arī paredzēja valsts tiesām iespēju pārbaudīt, vai konkrēta persona pieder vai nepieder šai kategorijai, nodrošinot pietiekamu individualizācijas pakāpi.

Kadiķis (Nr. 2) pret Latviju

ECT 62393/00

2006. GADA 4. MAIJS

Slikti apstākļi ieslodzījuma vietā

ECK 3. PANTS

Pieņemti jauni tiesību akti, kuros saskaņā ar Eiropas cilvēktiesību standartiem noteikti minimālie standarti attiecībā uz ieslodzījuma apstākļiem, kā arī veikti praktiski uzlabojumi ieslodzījuma vietās.

Lieta attiecās uz ieslodzīto, kurš izcietā sodu pārpildītā kamerā ar sliktu apgaismojumu un ventilāciju un bez iespējas iziet ārā. Tiesa konstatēja, ka šie apstākļi bija uzskatāmi par pazemojošu izturēšanos, tādējādi pārkāpjot 3. pantu (spīdzināšanas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas aizliegums). Pēc šī un līdzīgiem spriedumiem nacionālajos tiesību aktos tika ieviesti grozījumi, kā arī piešķirti līdzekļi, lai uzlabotu gan īslaicīgās aizturēšanas vietu, gan ieslodzījuma vietu stāvokli. Tika pieņemti vairāki jauni Ministru kabineta noteikumi, lai regulējumu par aizturēto, apcietināto un ieslodzīto personu apstākļiem saskaņotu ar ECT noteiktajām prasībām. Kritiku par dažādiem apcietinājuma apstākļu aspektiem savos spriedumos pauda arī Satversmes tiesa, pēc kā tika veikti turpmāki grozījumi tiesību aktos. Vairākas īslaicīgās aizturēšanas vietas, kas neatbilda jaunajiem noteikumiem, tika slēgtas, un tika atvērtas jaunas. Kopš 2012. gada daudzās īslaicīgās aizturēšanas un ieslodzījuma vietās ir veikti būtiski remontdarbi un atjaunošanas darbi.

2010

3

Kononovs pret Latviju

ECT 36376/04

2010. GADA 17. MAIJS

Sodāmība par Otrā pasaules kara laikā izdarītiem kara noziegumiem

ECK 7. PANTS

Notiesāšana un sods par Otrā pasaules kara laikā izdarītajiem kara noziegumiem nav 7. panta pārkāpums, jo tie bija nodarījumi, kas pietiekami skaidri un paredzami definēti kara likumos un tiesību paražās.

Lieta attiecās uz personu, kas 50 gadus vēlāk tika notiesāta par Otrā pasaules kara laikā izdarītiem kara noziegumiem. Persona sūdzējās ECT, ka darbības, par kurām viņš tika apsūdzēts un notiesāts, to izdarīšanas laikā nebija uzskatāmas par noziedzīgu nodarījumu ne saskaņā ar nacionālajām, ne starptautiskajām tiesībām un ka tajā laikā, būdams jauns karavīrs, viņš nevarēja paredzēt, ka šīs darbības būs kara noziegumi. Tiesa konstatēja, ka, lai gan attiecīgās nacionālas tiesību normas tika pieņemtas tikai 1993. gadā, tās balstījās uz attiecīgajām starptautiskajām tiesībām. Turklāt Tiesa konstatēja, ka iesniedzēja izdarītie noziegumi jau 1944. gadā tika atzīti par darbībām, kas ir pretrunā kara likumiem un paražām, un valstīm bija atļauts saukt personas pie kriminālatbildības par šādām darbībām. Attiecībā uz paredzamību Tiesa apgalvoja, ka iesniedzējs kā komandieris varēja saprātīgi novērtēt, ka klaji ļaunprātīga izturēšanās pret ciema iedzīvotājiem un to nogalināšana varēja būt kara noziegumi. Tiesa nekonstatēja 7. panta (nav soda bez likuma) pārkāpumu.

2010

4

Jasinskis pret Latviju

ECT 45744/08

2010. GADA 21. DECEMBRIS

Nāves iestāšanās islaicīgās aizturēšanas vietā

ECK 2. PANTS

Grozījumi tiesību aktos, lai saskaņā ar Eiropas cilvēktiesību standartiem ieviestu regulējumu par efektīvu un neatkarīgu izmeklēšanu saistībā ar policijas rīcību.

Lieta attiecās uz kurlmēmas personas nāvi islaicīgās aizturēšanas vietā, kura pirms aizturēšanas bija nokritusi pa kāpnēm, guvusi galvas traumu un bija bezsamaņā. Nesagaidot ātro palīdzību, policija personu aizturēja, uzskatot, ka viņš ir iereibis, un pēc tam nenodrošināja savlaicīgu un atbilstošu medicīnisko palīdzību. Tiesa konstatēja 2. panta (tiesības uz dzīvību) pārkāpumu saistībā ar to, ka policijas darbinieki neaizsargāja aizturētā dzīvību, kamēr viņš atradās viņu aprūpē. Tiesa konstatēja pārkāpumu arī attiecībā uz to, ka iestādes nav efektīvi un neatkarīgi izmeklējušas policijas rīcību. 2012. gadā Ministru kabinets pieņēma lēmumu nošķirt lekšējās drošības biroju no Valsts policijas un nodot to lekšlietu ministrijas pārraudzībā, tādējādi padarot biroja amatpersonas institucionāli un praktiski neatkarīgas. 2015. gadā lekšējās drošības birojs pārņēma pilnvaras izmeklēt visus iespējamus likumsargu nodarījumus. Turklāt, lai stiprinātu prokuratūras uzraudzību, tika īstenoti vairāki reglamentējoši un procesuālie pasākumi (piemēram, kriminālprocesu datubāzes izveidošana).

2011

5

L.M. pret Latviju

ECT 26000/02

2011. GADA 19. JŪLIJS

Piespiedu hospitalizācija un garīgā veselība

ECK 5. PANTS

Veikti grozījumi nacionālajos tiesību aktos saskaņā ar Eiropas cilvēktiesību standartiem par piespiedu hospitalizāciju saistībā ar garīga rakstura traucējumiem, ieviešot pienācīgas procesuālās garantijas pret patvaļu.

Lieta attiecās uz personas piespiedu hospitalizāciju garīgās veselības aprūpes iestādē. Tiesa konstatēja 5. panta (brīvība un drošība)

2012

6

J.L. pret Latviju

ECT 23893/06

2012. GADA 17. APRĪLIS

pārkāpumu, jo procedūra nenodrošināja pietiekamas garantijas pret patvaļīgu piespiedu hospitalizācijas piemērošanu. Kopš 2007. gada Ārstniecības likumā, kas regulē piespiedu hospitalizāciju, ir veikti vairāki grozījumi, ieviešot piespiedu hospitalizācijas tiesiskuma izvērtēšanu tiesā un atbilstošas procesuālās garantijas saskaņā Eiropas cilvēktiesību standartu prasībām. 2014. gadā Kriminālprocesa likumā tikai ieviesta obligāta dalība tiesas sēdē par piespiedu līdzekļu piemērošanu personām ar garīga rakstura traucējumiem.

Aizsardzība pret vardarbību starp ieslodzītajiem

ECK 3. PANTS

Uzlabojumi tiesību aktos attiecībā uz to ieslodzīto aizsardzību pret vardarbību, kuri sadarbojušies ar tiesībsargājošajām iestādēm.

Lieta attiecās uz apcietināto, pret kuru cietumā tika vērsta vardarbība, jo viņš esot sadarbojies ar tiesībsargājošajām iestādēm. Ieslodzījuma vietas atbildīgās amatpersonas neizmeklēja šo incidentu un atteica pārcelšanu uz citu cietumu. Tiesa konstatēja pārkāpumu saistībā ar to, ka atbildīgās amatpersonas nenodrošināja saprātīgus preventīvus mehānismus pret sliktu izturēšanos pret ieslodzītajiem, kuri bija sadarbojušies ar tiesībsargājošajām iestādēm un tādēļ bija īpaši neaizsargāti (3. panta — spīdzināšanas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas aizliegums, procesuālā daļa). Attiecībā uz ieslodzīto savstarpējās vardarbības novēršanu pēc sprieduma tika veiktas vairākas būtiskas izmaiņas nacionālajā tiesiskajā regulējumā. Piemēram, 2011. un 2013. gadā tika grozīts Sodū izpildes kodekss, lai nodrošinātu labāku ieslodzīto personu savstarpējās vardarbības risku novērtējumu un no tā izrietošo īpašo ieslodzīto personu, kas pakļautas riskam, izvietošanu.

2014

7

Veiss pret Latviju

ECT 15152/12

2014. GADA 28. JANVĀRIS

Pārmērīgi ilgs tiesvedības process

ECK 6. PANTS

Lai paātrinātu lietu izskatīšanu visu instanču tiesās, ievērojot saprātīga termiņa prasību, veikti grozījumi nacionālajos tiesību aktos un īstenotas tiesu sistēmas reformas.

Lieta attiecās uz civilprocesu, kas ilga 7 gadus. Tiesa piekrita, ka lieta bija juridiski sarežģīta. Tomēr tā nekonstatēja, ka iesniedzējs būtu veicinājis kavēšanos, turklāt iesniedzējam bija apdraudētas nopietnas, ar ģimenes lietām saistītas intereses. Tādējādi Tiesa konstatēja 6. panta — tiesības uz taisnīgu tiesu — pārkāpumu. Izpildes procesā šī lieta tika atzīmēta kā vadošā lieta vairāku citu lietu grupā, kurās atklājās līdzīgas problēmas. Pēc šiem spriedumiem tika īstenotas vairākas tiesu sistēmas reformas, lai paātrinātu lietu izskatīšanu, piemēram, tiesu apvienošana, lai padarītu tiesu sistēmu centralizētāku un labāk organizētu, un tiesnešu skaita palielināšana. Tika veikti arī vairāki grozījumi nacionālajos tiesību aktos, Civilprocesa likumā un Administratīvā procesa likumā, lai, piemēram, uzlabotu saziņas sistēmu efektivitāti starp tiesu iestādēm un pusēm lietās. Likumā "Par tiesu varu" ir paredzēti vairāki kontroles mehānismi, lai nodrošinātu un uzraudzītu tiesas procesu efektivitāti.

Veikti grozījumi nacionālajos tiesību aktos attiecībā uz aizsardzību pret prettiesisku orgānu un audu transplantāciju, paredzot noteikumus par tuvinieku piekrišanu.

Lietā attiecās uz audu izņemšanu no miruša cilvēka ķermeņa bez viņa sievas piekrišanas. Šis fakts sievietei kļuva zināms pēc tam, kad policija sāka izmeklēšanu par prettiesisku orgānu un audu izņemšanu no miruša cilvēka ķermeņa, ko laikā no 1994. līdz 2003. gadam veica medicīnas eksperti. Nacionālo tiesību aktu, kas regulē šo jomu, neskaidrības dēļ valsts iestādes vairākas reizes izbeidza un atjaunoja izmeklēšanu, galu galā neatzīstot medicīnas ekspertus par vainīgiem par to, ka tie nebija prasījuši tuvinieku piekrišanu. Tiesa konstatēja, ka valsts tiesību akti bija neskaidri un tos varēja ļaunprātīgi izmantot, par ko liecināja arī domstarpības valsts iestāžu starpā. Pēc sprieduma tika veikti vairāki grozījumi nacionālajā tiesiskajā regulējumā attiecībā uz piekrišanu orgānu un audu transplantācijai, lai novērstu neskaidrības, kas izraisīja pārkāpumus šajā lietā, tostarp nosakot procesuālās garantijas pret iestāžu patvaļu.